

TÜRK HUKUKUNDA ANLAŞMALI BOŞANMA (TMK m. 166/III)

Agreed Divorce in Turkish Law (TCC Art. 166/III)

Arő. Gör. Dr. Burak DOĞAN*

ÖZET

EŞlerin serbest iradeleri ile evliliklerinin sona erdirebilmelerine imkân tanıyan anlaşmalı boşanma, genel ve mutlak bir boşanma sebebi olup, bu nedenle açılan dava çekişmesiz yargı işi niteliğindedir. Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi evlilik en az bir yıl sürmüş olmalıdır. Ayrıca, eşler mahkemeye birlikte başvurmalı veya bir eşin açtığı davayı diğer eş kabul etmelidir. Hâkim, eşlerin serbest iradelelerini tespit edebilmek için mutlaka eşleri dinlemek zorundadır. EŞler boşanma konusunda anlaşmalıdırlar. Boşanma anlaşmasının hukuki niteliği, kendine özgü yapısı olan aile hukuku sözleşmesidir. Boşanma anlaşmasının zorunlu içeriğini oluŐturan, boşanmanın mali sonuçları ibaresinden nafaka ve tazminata, çocukların durumu ibaresinden ise velayet ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin düzenlemeler an-

* İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Bölümü, e-posta: b.dogan@izu.edu.tr, ORCID: [0000-0002-3168-6581](https://orcid.org/0000-0002-3168-6581).

Makale GeliŐ Tarihi: 13.05.2024

Makale Kabul Tarihi: 26.08.2024

⇒ **Atıf Şekli:** Burak Doğan "Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma (TMK m. 166/III)", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/2 (2024): 755-787.

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

laşılır. Son olarak, hâkim boşanma anlaşmasını uygun bulmalıdır. Hâkim anlaşmada eşlerin ya da çocukların yararına değişiklik yapılabilir. Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi için söz konusu değişikliklerin eşler tarafından kabul edilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Anlaşmalı Boşanma, Boşanma Protokolü, Nafaka, Mal Rejimi, Velayet

EXTENDED ARSTRACT

In an uncontested divorce, the spouses may terminate the marriage with their common will. Uncontested divorce was not included in the first version of the abrogated code numbered 743, and was included in our law for the first time with a regulation of code numbered 3444. The reason for the inclusion of uncontested divorce not in a separate provision of the law but in the provision on the breakdown of the marriage union is that it is accepted that there is a presumption that the marriage union has been broken down in the event of uncontested divorce. The existence of a specific fact is not required for an uncontested divorce to be granted. Therefore, uncontested divorce is a general reason for divorce. The fact that the judge cannot conduct any investigation in the presence of the necessary conditions indicates that it is an absolute reason for divorce. An uncontested divorce case is a noncontentious judgement. In this case, the existence of the defendant and the plaintiff cannot be mentioned. Article 166/III of the TCC, which regulates uncontested divorce, requires the existence of certain conditions for uncontested divorce. The first of these is that the marriage must have lasted for at least one year. The spouses do not have to actually live together during the one-year period in question. The moment of determination of the one-year period is the starting moment of the proceedings. Since the relevant period is a condition of the lawsuit, it is observed ex officio by the judge. If the relevant period of time has not expired, the case shall not be dismissed, and the proceedings shall continue as contentious according to Article 166/I of the TCC. Another condition for uncontested divorce is the application of the spouses. The relevant application may be made jointly or in the event that one spouse files a lawsuit, the other spouse may accept the lawsuit. In case the

spouses apply jointly, the dispute is from the very beginning of the judgement, while in case of acceptance, it arises with the acceptance. The declaration of acceptance can be made until the judgement is finalized. Likewise, the acceptance can be revoked until the finalization of the judgement. In an uncontested divorce, it is possible for the other party to waive the lawsuit as well as the party who filed the lawsuit. In an uncontested divorce case, only divorce can be requested, the spouses do not have the right to demand separation. Another condition in an uncontested divorce case is that the spouses are heard by the judge in person. This condition remains even if the parties are represented by an attorney. This condition enables the determination of whether the spouses have free will for an uncontested divorce. The judge uses his/her discretion in determining the free will. The obligation to determine the free will of the spouses prevents the uncontested divorce from being favorable to mediation. The judge must hear the parties in person. Another condition of uncontested divorce is the agreement of the spouses regarding the financial consequences of the divorce and the custody of the children, if any. The divorce agreement is not subject to any form. The divorce agreement is a unique family law contract. The financial consequences and the status of the children constitute the mandatory content of the divorce agreement. If there is a disagreement on one of these issues, an uncontested divorce cannot be granted. The financial consequences of divorce are material and moral compensation, poverty alimony and precautionary alimony. Issues such as the division of the property and the costs of the proceedings are not mandatory elements. Similarly, the liquidation of the property regime is not considered within the scope of mandatory elements. The parties should clearly agree on the mandatory financial elements. It is not possible to make a claim after the divorce for the financial consequences that are not included in the divorce agreement. In this case, it is accepted that the request for the relevant financial elements is waived. Another mandatory element of the divorce is the status of the children, which refers to the custody of the children, the personal relationship of the spouse who does not have the right of custody with the child and the maintenance of the child. The financial consequences and the status of the children under Article 166/III of the TCC constitute the minimum element of the agreement. If the parties wish, they may include other is-

sues in the text of the agreement as subjective essential elements. In this context, issues such as property regime, family residence, the divorced spouse to continue to use the surname of the divorced spouse, judgement expenses may be included in the agreement. The divorce agreement must be approved by the judge. The judge may make changes in the agreement on the grounds of the interests of the parties or the children. The divorce agreement must be approved by the judge. If the judge makes changes, the spouses must approve the changes. Otherwise, an uncontested divorce cannot be granted. The judge can only examine the agreement in terms of the financial consequences of the divorce. He/she cannot investigate the reasons for divorce. Article 166/III of the TCC stipulates that the provision of Article 184/III of the TCC stating that the judge shall not be bound by the admissions of the parties in the divorce case shall not be applied. It is not possible for the judge to decide for separation instead of divorce. Because such a decision is incompatible with the purpose of Article 166/III of the Civil Code, which provides the possibility of divorce by giving superiority to the will of the parties.

Key Words: Uncontested Divorce, Divorce Protocol, Alimony, Property Regime, Custody

GİRİŞ

Modernleşen dünyada geçmişe oranla eşlerin evlilik birliğini devam ettirme yönünde çabaları azalmış ve bu durum da boşanma oranlarının artmasına neden olmuştur. Boşanma nedenlerine bakıldığında ise, oransal olarak en fazla görülen boşanma nedeni genel boşanma nedenlerinden birisi olan evlilik birliğinin temelinden sarsılmasıdır¹. Özel bir boşanma sebebine dayanmama halinde dava süreci uzamaktadır. Bu nedenle genel boşanma sebebiyle açılan davalarda alternatif

¹ İlgili istatistik için bkz.; Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, TÜİK, 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023-53707#:~:text=Evlenen%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,binde%206%2C63%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.&text=Bo%C5%9Fanan%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,y%C4%B1%C4%B1nda%20171%20bin%20881%20oldu,01.04.24>.

arayışına girilmiş ve süreci kolaylaştırmak ve hızlandırmak amacıyla eşlerin anlaşması yoluyla boşanmaya olanak tanınmıştır. Gerçekten de anlaşmalı boşanma davasında taraf iradesine üstünlük tanınarak eşlerin beyanları doğrultusunda evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilmektedir. Bundan dolayı da hâkim boşanma nedenine yönelik araştırma yapmamakta ve yargılama daha hızlı bir şekilde sonuçlanmaktadır.

Anlaşmalı boşanma, aile kurumunu, eşleri ve çocukları korumak amacıyla birtakım sınırlamalara tabi tutulmuştur. Çalışmamızda da bu sınırlamalar incelenecek olup, öncelikle anlaşmalı boşanmaya ilişkin kanuni düzenlemeler açıklanacak ve anlaşmalı boşanmanın hukuki niteliği irdelenecektir. Daha sonra ise anlaşmalı boşanmanın şartları doktrin görüşleri ve Yargıtay kararları ışığında incelenecektir.

I. Anlaşmalı Boşanmaya İlişkin Kanuni Düzenleme ve Anlaşmalı Boşanmanın Hukuki Niteliği

A. Kanuni Düzenleme

Anlaşmalı boşanma, en yalın haliyle eşlerin serbest iradeleriyle evliliğe son verebilmesidir². Tarafların anlaşması yoluyla boşanmaya 743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi'nin³ ilk halinde yer verilmemiş olup, 3444 sayılı Kanunla⁴ yapılan bir değişiklik sonucu anlaşma yoluyla boşanma kabul edilmiştir. Tarafların anlaşması yoluyla boşanma 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda⁵ ise, 166'ncı maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca eşlerin ortak iradelerinin oluşması ve birtakım şartların da varlığı halinde boşanma mümkündür.

TMK m. 166/III'te en az bir yıl sürmüş olan evliliklerin, eşlerin birlikte başvurusuyla ya da eşlerden biri tarafından açılmış davanın diğer eş tarafından kabulü halinde sona erdirebileceği kabul edilmiştir. Ancak, sadece bu şartların varlığı anlaşmalı boşanma için yeterli sayılmamış, yine aynı düzenlemede, eşlerin serbest iradesiyle bu yola

² Kemal Tahir Gürsoy, "Eşlerin Anlaşması Suretiyle Boşanma", Ankara Hukuk Fakültesi 50.Yıl Armağanı, Boşanma Hukuku Haftası Cilt II, (Ankara, 1977), 127.

³ R.G., 4.4.1926, 339.

⁴ R.G., 12.5.1988, 19812.

⁵ R.G., 8.12.2001, 24607.

başvurdukları hususunda hâkimin kanaati aranmıştır. Ayrıca, tarafların boşanmanın mali sonuçlarına ve çocuklara ilişkin anlaşmasının da hâkim tarafından uygun bulunması ya da hâkim tarafından uygun bulunmayarak değiştirilmiş anlaşmanın taraflarca kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁶.

Kanun koyucu, anlaşmalı boşanmayı ayrı bir kanun maddesinde düzenlememiş olup, evlilik birliğinin sarsılması kenar başlığı altında düzenlemiştir. Zira ilgili düzenlemede eşlerin evlilik birliğini sona erdirmek için birlikte başvurmaları ya da biri tarafından açılmış davanın diğer tarafça kabulü halinde evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı yönünde bir karinenin varlığını kabul edilmiştir⁷.

B. Anlaşmalı Boşanmanın Hukuki Niteliği

Boşanma sebepleri bakımından öğretide ikili bir ayırım yapılmakta olup, bunlardan ilki genel ve özel boşanma sebepleridir⁸. Anlaşmalı boşanma, belirli bir olgunun varlığını gerektirmemesi nedeniyle genel bir boşanma sebebi olarak kabul edilir. Bir diğer ayırım olan, mutlak ve nispi boşanma sebepleri açısından ise, tarafların kanun maddesin-

⁶ Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2024), 111; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, İkinci Cilt, (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2024), 271-272; Bahattin Aras, "Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması", Terazi Hukuk Dergisi, 47, (Temmuz, 2010), 75.

⁷ Aydın Zevkliler, Emre Cumaloğlu, Mehmet Beşir Acabay, Medeni Hukuk III Aile Hukuku, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 285; Ebru, Ceylan, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2006), 26; Helin Neval Tekin, Anlaşmalı Boşanma, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 65; Mustafa Dural, Tufan Öğüz, Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt: 3 - Aile Hukuku, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019), N. 647; Nevzat, Özdemir, Türk İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2003), 88; Özge Öncü, "Eşlerin Anlaşmalı Boşanma Çerçevesinde Mal Rejiminin Tasfiyesine Yönelik Olarak Yaptıkları Anlaşmalar ve Bu Anlaşmaların Uygulamada Doğurduğu Sorunlar", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, 19/Özel Sayı, (2017), 796; Sevtap Yücel, "Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4/1, (2018): 241; Feride, Demirbaş, "Anlaşmalı Boşanma Protokolünün Taşınmazlar Üzerindeki Aynı Haklara İlişkin Hükümleri ile İlgili Bazı Hukuki Sorunlar", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 0/2(2020): 561.

⁸ Sena Çetin, Aile Mahkemesi Kararları ve Bu Kararlara Karşı Denetim Yolları, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 59; Süleyman, Yılmaz, Medeni Hukuk Cilt III Aile Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023), 203; Yücel, Anlaşmalı Boşanma, 240.

de belirtildiği üzere anlaşması halinde hâkimin bir başka hususu araştırma konusu yapamaması nedeniyle mutlak bir boşanma sebebidir.

Anlaşmalı boşanmanın yargı işi bakımından çekişmeli mi, yoksa çekişmesiz mi olduğu hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu konudaki ilk görüşe göre, diğer boşanma sebeplerine dayalı açılan davalarda olduğu gibi anlaşmalı boşanma sebebine dayalı açılan dava da çekişmeli yargı niteliğindedir⁹. Anlaşmalı boşanma ancak bir eşin açmış olduğu davanın diğer eş tarafından kabul edilmesi sureti ile yani gerçek anlamda davacı ve davalı sıfatlarının kazanılması ile gerçekleşmesi de bu hususu destekler niteliktedir¹⁰. Söz konusu görüş, eşlerin birlikte başvurması durumunu göz ardı etmektedir. Yargıtay ve tarafımızca da kabul edilen aksi yöndeki görüşe göre ise, anlaşmalı boşanma çekişmesiz yargı işi niteliğini haizdir¹¹. Zira eşler birlikte başvurdukları ihtimalde daha davanın başında gerçek anlamda davacı ve davalı sıfatına sahip olmazken, bir eşin açmış olduğu davayı diğer eşin kabulü ihtimalinde de kabulden itibaren gerçek anlamda davalı ve davacı sıfatları yitirilmektedir.

II. Anlaşmalı Boşanmanın Şartları

A. Evliliğin En Az Bir Yıl Sürmüş Olması

TBK m. 166/III'e göre evliliğin sona erdirilebilmesi için gerekli olan ilk şart, evliliğin en az bir yıl sürmüş olmasıdır. Tarafların aralarında anlaşarak bu bir yıllık süreyi kısaltmaları mümkün değildir¹². Bir yıllık sürenin hukuki niteliği hak doğurucu süre olduğundan

⁹ Namık Yalçinkaya, Şakir Kaleli, Yeni Boşanma Hukuku Cilt I. (Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi, 1988), 2061; Akıntürk ve Ateş, Aile Hukuku, 273.

¹⁰ Yalçinkaya ve Kaleli, Yeni Boşanma Hukuku, 2061; Akıntürk ve Ateş, Aile Hukuku, 273.

¹¹ Bilge Öztan, Aile Hukuku, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015), 700; Zeynep Yargıç, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 26; Mehmet Akif Tutumlu, Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009), 1066; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 115; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 08.05.2014, E. 2013/26237, K. 2014/10618 "*Davalının anlaşmalı boşanma talebine karşı çıkmasıyla dava kendiliğinden çekişmeli hale gelmiştir.*" www.kazanci.com.tr, 01.04.2024.; Doğrudan çekişmesiz yargı olarak nitelenemeyeceği görüşü için bakınız. Aybüke Basım, "Anlaşmalı Boşanma Bir Çekişmesiz Yargı İşidir?", Adalet Dergisi, 69 (2022): 541 vd.

¹² Mehmet Akif, Tutumlu, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2006), 235; Aras, Anlaşmalı Boşanma, 73; Yılmaz, Aile Hukuku, 204.

hâkim tarafından re'sen incelenir¹³. Bir yıllık sürenin tespitinde hâkim davanın açıldığı an yerine, yargılamanın başını esas alarak süreyi hesaplamalıdır¹⁴. Süre şartı sağlanmamışsa diğer hususlara bakılmaksızın dava reddedilir. Bu bağlamda bir yıllık süre, dava şartı niteliğindedir¹⁵. Yargıtay ise, bir yıllık sürenin dolmamış olması halinde, davanın reddedilmesi yerine taraflardan delil toplayarak TMK m. 166/I'e göre evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olup olmadığına bakılması gerektiği kanaatindedir¹⁶. Dava açıldığı tarihte bir yıllık süre dolmasına rağmen yargılama devam ederken süre dolarsa dava şartı sonradan yerine getirilmiş olduğundan davanın kabulü gerekir¹⁷.

Bir yıllık süre zarfında eşlerin ayrı yaşayıp yaşamamasının önemli olup olmadığı doktrinde tartışma konusudur. Bu husustaki ilk görüşe göre, bir yıllık süre koyulmasının esas amacı evlilik birliğinin eşlerin henüz bir-birlerini yeterince tanımadıkları aşamada verecekleri fevri kararlar sonucu sona ermesini engellemektir. Bu durum göz

¹³ Ahmed Awzar Khalael, "Türk ve Irak Hukukunda Mukayeseli Olarak Anlaşmalı Boşanma", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2019), 33; Yücel, Anlaşmalı Boşanma, 242.

¹⁴ Tutumlu, Evliliğin Butlanı, 235.

¹⁵ Hande Atmaca Ülkü, "Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Protokolü", (Yayınlanmamış Doktora, Yeditepe Üniversitesi), 2017, 44; Hande Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü Nasıl Düzenlenmelidir?, (İstanbul: Seçkin Yayınevi, 2021), 24; Ömer, Ergün, "TMK'nin 166'ncı Maddesinde Düzenlenen Boşanma Nedenleri", Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, 6, (Eylül 2005), 450; Akıntürk ve Ateş, Aile Hukuku, 272; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 114; Doğan, Anlaşmalı Boşanma, 1935; Tutumlu, Evliliğin Butlanı 235.

¹⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 13.01.2014, E. 2013/24061, K. 2014/275. [Ömer Uğur Gençcan, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2015), 684].

¹⁷ Bilal Köseoğlu, Köksal Kocaağa, Aile Hukuku ve Uygulaması, (Bursa: Ekin Basım Yayın, 2011), 110; Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 44; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 24; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 123-124; Mehmet Erdem, Ashı Makaracı Başak, Aile Hukuku, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022), 134; Basım, Anlaşmalı Boşanma, 523-524; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 22.03.1995, E. 1994/5-835, K. 1995/215, www.kazanci.com.tr, 02.04.2024; Öte yandan Yargıtay'ın bir başka kararındaki aksi yöndeki görüşü şu şekildedir: Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 15.1.2018, E. 2016/16989, K. 2018/553, "Kanun maddesinde öngörülen evliliğin en az bir yıl sürmüş olması koşulu, dava şartı (HMK madde 114) olmayıp, yasada gösterilen eşlerin birlikte başvurması, ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi durumuyla birlikte, birliğin temelinden sarsılmış sayılacağına ilişkin yasal karinenin temel unsurudur. Bu nedenle bir yıllık sürenin davanın açıldığı tarihte mevcut olması gereklidir. Dava açıldıktan sonra bir yıllık sürenin gerçekleşmesi de, açıklanan yasal karinenin oluşması için yeterli değildir." www.kazanci.com.tr, 03.04.2024; Aynı yönde görüş için bkz. Yılmaz, Aile Hukuku, 204.

önünde bulundurulduğunda da eşlerin birlikte yaşaması gerekmektedir¹⁸. Kanaatimizce, kanunun lafzında böyle bir ibare olmaması ve eşlerin birbirlerini tanınması için günümüz şartlarında birlikte yaşamının zorunlu bir durum olmaması nedenleriyle birlikte yaşama şartının aranmaması gerekir¹⁹.

B. Eşlerin Boşanmak Üzere Mahkemeye Birlikte Başvurmaları veya Bir Eşin Açtığı Davayı Diğerinin Kabul Etmesi

Anlaşmalı boşanmanın şartlarından ikincisi, maddenin ifadesiyle “eşlerin birlikte başvurusu ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi”dir. Bu şartın getirilmesindeki amaç, eşlerin boşanma yönünde ortak iradeye sahip olmasının bir sonucu olarak evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı yönünde karinenin varlığının kabul edilebilecek olmasıdır²⁰.

1. Eşlerin Birlikte Başvurmaları

Eşlerin anlaşmalı boşanma için birlikte başvuruda bulunmaları halinde davanın tarafları hususu doktrinde tartışma konusudur. Bu konudaki ilk görüşe göre, esasen boşanma davaları çekişmeli yargı işi olduğundan, anlaşmalı boşanma yalnızca bir eş tarafından açılmış olan davanın diğer eş tarafından kabulü halinde mümkün olur²¹. Bu görüşün kabulü halinde, eşlerin anlaşmalı boşanmaya birlikte başvuru imkânı ortadan kalkmaktadır.

¹⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, N. 649; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 562; Aksi görüş için bkz., Gençcan, Boşanma, 683; Atmaca Ülkü, “Anlaşmalı Boşanma”, 44-45; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 25; Köseoğlu ve Kocağa, Aile Hukuku, 110.

¹⁹ Aynı yönde görüş için bkz. Topak, Süleyman, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, 52; Gençcan, Boşanma, 683.

²⁰ Ali Öztürk, Aile Hukukunda Ayrılık, (İstanbul: Seçkin Yayınevi, 2015), 134; Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, Aile Hukuku, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993), 237; Öz Seçer, İsviçre ve Türk Hukuklarında Anlaşmalı Boşanma ve Fiili Ayrılık Sebebiyle Boşanma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, , 63-64, (2009) 42; Atmaca Ülkü, “Anlaşmalı Boşanma”, 46; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 27; Hüseyin, Hatemi, Aile Hukuku. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 126; Yücel, Anlaşmalı Boşanma, 242; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 4.2.2014, E. 2013/11644, K. 2014/1866, www.kazanci.com.tr, 03.04.2024.

²¹ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 113.

Bir diğer görüşe göre ise, kanun hükmünde yer alan eşlerin birlikte başvurabileceği ifadesi yanlış anlaşılabilir şekilde düzenlenmiştir. Hükümde ifade edilmek istenen eşlerin boşanma hususundaki iradelerinin uyuşması varlığının aranmasıdır. Bu bağlamda, söz konusu irade uyuşması hâkimin tarafları bizzat dinlemesi sırasında ortaya çıkacağından, birlikte başvuru ile irade uyuşmasının varlığını aramaya gerek olmadığı savunulmaktadır²².

Bir başka görüşte, önceki görüşün aksine eşlerin birlikte başvuramaları halinde anlaşma iradesinin daha işin başında olmadığından davanın hâkim tarafından başkaca bir inceleme ve araştırma yapılmaksızın redde-dilmesi gerektiği savunulmaktadır²³.

Konuya ilişkin son görüşte ise, diğer boşanma davalarının aksine anlaşmalı boşanmanın çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğu, eşlerin birlikte başvurusu halinde baştan beri mevcut olan çekişmesiz yargının, eşlerden biri tarafından açılmış davada diğer eşin davayı kabulü halinde sonradan ortaya çıktığını belirtilmiştir. Ayrıca, bu bağlamda anlaşmalı boşanmada gerçek anlamda bir davanın varlığı olmadığından artık davacı ve davalıdan değil ancak “dilekçe verenler, talepte(istemde) bulunanlar, boşanmak iste-yenler” sıfatlarının kullanılabilmesi savunulmuştur²⁴. Kanaatimizce de bu görüşün kabulü yerinde olacaktır. Zira anlaşmalı boşanmada diğer boşanma sebeplerinde olduğu gibi çekişmeli bir husus olmadığından karşı iki tarafın varlığından bahsedilemeyecektir.

Eşlerin boşanma yerine TMK m. 167 uyarınca anlaşmalı ayrılık talep edip edemeyeceği tartışma konusudur. Bu konudaki ilk görüş, ayrılık talebini mümkün görmektedir²⁵. Zira bu görüşe göre boşanma ve ayrılık sebepleri aynı olduğundan anlaşmalı ayrılık talebini engelleyen bir durum yoktur²⁶. Bizim de katıldığımız aksi görüşe göre ise, anlaşmalı ayrılık mümkün değildir.²⁷ Zira tazminat gibi fer'i sonuçla-

²² Yalçınkaya ve Kaleli, Yeni Boşanma Hukuku, 2061.

²³ Esra Pınar, Yılmaz Bilgin, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, (İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2016), 47.

²⁴ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 128; Öztan, Aile Hukuku, 693.

²⁵ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 195; Öztan, Aile Hukuku, 420.

²⁶ Öztan, Aile Hukuku, 420.

²⁷ Hatemi ve Serozan, Aile Hukuku, 134; Tutumlu, Boşanma Yargılaması, 1122.

rın ayrılığın niteliğine aykırıdır²⁸. Ayrıca, TMK m. 170/I'de boşanma sebebinin ispatlanması ifadesi yer almaktadır. Anlaşmalı boşanmada ise eşler, boşanma sebebine yönelik herhangi bir ispat yükü altında olmadıklarından, anlaşmalı boşanmanın TMK m. 170/I düzenlemesiyle bağdaşmadığı açıktır²⁹.

2. Bir Eşin Açtığı Davayı Diğerinin Kabul Etmesi

Anlaşmalı boşanmanın birlikte başvuru dışında, bir tarafın yapmış olduğu başvuruyu diğer tarafın kabulü şeklinde gerçekleşmesi de mümkündür. Buna göre, eşlerden yalnızca birinin anlaşmalı boşanma için başvuruda bulunması halinde dava usulden reddedilmemelidir³⁰. Taraflardan birinin açmış olduğu davanın anlaşmalı boşanma davası olması gerekmez³¹.

Başvuruda bulunmayan eşin yargılamanın hangi aşamasına kadar kabul beyanında bulunabileceği hususu doktrinde tartışma konusudur. Bu konudaki ilk görüş, kabul beyanının ilk duruşmanın sonuna kadar gelmesi gerektiği yönündedir³². Yargıtay tarafından da benimsenen katıldığımız aksi görüşe göre ise, karar kesinleşene kadar kabul beyanında bulunmak mümkündür³³.

Davanın evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılmış olması durumunda kabul gerçekleşirse, dava anlaşmalı boşanma davasına dönüşür³⁴. Ancak, özel boşanma sebeplerine dayalı olarak

²⁸ Tutumlu, Boşanma Yargılaması, 1122.

²⁹ Öztürk, Ayrılık, 134.

³⁰ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 126-127.

³¹ Erdem ve Makaracı Başak, Aile Hukuku, 134.

³² Özlem Kırbaş, "Türk Hukuku'nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma, MK m. 134/III", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1994), 37.

³³ Yılmaz Bilgin, Anlaşmalı Boşanma, 54; Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 50; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 31; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 141; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 3.11.2015, 2015/5653 E., 2015/19986 K. "Taraflar Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesi uyarınca boşanmışlar, hüküm taraflarca temyiz edilmiştir. Boşanma yönünde oluşan karar kesinleşinceye kadar eşler kanunun çizdiği sınırlar içerisinde dava hakkında diledikleri tasarrufa gidebilirler, bu durumu engelleyici bir yasal hüküm bulunmamaktadır. Somut olayda, taraflar 14.10.2015 tarihli dilekçe ile anlaşmalı boşanma konusunda anlaştıklarına işbu dilekçeye, kararlaştırılan protokol evrakını da eklemek suretiyle imzalamışlardır. Bu durumda mahkemece protokol konusunda tarafların beyanları alınarak sonucuna göre bir karar verilmek üzere hükmün bozulması gerekmiştir." www.kazanci.com.tr, 03.04.2024.

³⁴ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 51; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 33.

açılmış olan davalarda bu durumun uygulanabilirliği doktrinde tartışma konusudur. Doktrindeki ilk görüş, özel boşanma sebebiyle açılmış olan davaların da anlaşmalı boşanma davasına dönüşebileceği yönündedir³⁵. Aksi görüşe göre ise, özel boşanma sebepleri açısından diğer eşin kabulünün mümkün olmayacağı savunulmaktadır³⁶. Bu görüş savunucuları dayanak olarak, özel sebeplerle açılmış olan boşanma davasının kabulüne imkân vermenin, TMK m. 184/III'te düzenlenen " *tarafların bu konudaki ikrarları hâkimi bağlamaz*" hükmünün tamamen iptal edilmesini gerektireceğini göstermektedirler³⁷. Bu görüşe karşı çıkanlar ise, kabulün ikrardan farklı olduğunu, ikrarın vakıalara ilişkinken, kabulün talep sonucuna yönelik olduğunu bu nedenle TMK m. 184/III'ün kabul açısından uygulanamayacağını savunmaktadır³⁸.

Bir başka görüşe göre ise, TMK m. 165 ve TMK m. 166/II-III dışındaki hallerde açılmış davanın sebebinin ıslah yoluyla davanın evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine çevrilmesi sonucunda kabul beyanı mümkün hale gelir³⁹. Kanaatimizce de, akıl hastası kişinin anlaşmalı boşanmada kabul beyanında bulunması düşünülemeyeceğinden ve diğer özel boşanma sebeplerine bakıldığında aslında hepsinin evlilik birliğinin temelinden sarsılması sonucunu doğurduklarından söz konusu görüşün kabulü yerinde olacaktır.

Anlaşmalı boşanmada kabul beyanından tam olarak ne zaman dönüle-bileceği hususunda tam bir görüş birliği yoktur. Bu husustaki Yargıtay ta-rafından da benimsenmiş olan ilk görüş, karar şekli anlamda kesinleşene kadar kabulden dönmenin mümkün olduğu yönündedir⁴⁰. Diğer görüşe göre ise, hâkimin tarafları bizzat dinleme-

³⁵ Kırbaş, Anlaşmalı Boşanma, 35; Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, N. 650.

³⁶ Bilge Öztan, "3444 Sayılı Kanunla Getirilen Değişiklikten Sonra Medeni Kanun'un 134'üncü Maddesi", Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990), 128.

³⁷ Kırbaş, Anlaşmalı Boşanma, 35.

³⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, N. 651; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 140.

³⁹ Şeyda Şanlı Yalın, "Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2017, 30; Yılmaz Bilgin, Anlaşmalı Boşanma, 52; Tekin, Anlaşmalı Boşanma, 85.

⁴⁰ Öztan, Medeni Kanununun 134. Maddesi, 129; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 144; Tekin, Anlaşmalı Boşanma, 86; Şanlı Yalın, Anlaşmalı Boşanma, 32; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 25.05.2015, 2014/25160 E., 2015/10495 K. "*Taraflar Türk Mede-*

sinden sonra kabul beyanından dönülmesi mümkün değildir⁴¹. Kanaatimizce, ilk görüşün kabulü yerinde olacaktır. Zira taraf iradelerine üstünlük tanıyan anlaşmalı boşanmada taraf iradelerinin öneminin sınırlanması kanun hükmünün amacıyla çelişecektir.

Davacı sıfatını haiz olan taraf davadan feragat edebilir. Anlaşmalı boşanmada ise, davayı açan tarafın yanı sıra diğer tarafın da davadan feragat etmesi mümkündür. Aynı şekilde birlikte başvuru halinde de taraflar arasında zorunlu dava arkadaşlığı olmadığından her birinin bağımsız feragat hakkı vardır⁴². Taraflardan biri davadan feragat eder ve diğer taraf davaya devam etmek isterse, davaya TMK m. 166/1'e göre devam edilir⁴³.

C. Hâkimin Eşleri Bizzat Dinlemesi

Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi için gerekli bir diğer şart hâkimin eşleri bizzat dinlemesidir. Eşlerin anlaşmalı boşanma için birlikte başvurmuş olmaları ya da bir eşin açtığı davayı kabul hâkimin bizzat dinlemesi şartını ortadan kaldırmaz. Zira hâkimin eşleri bizzat dinlemesindeki amaç, eşlerin serbest iradeleriyle anlaşmalı boşanmayı istediklerine kanaat getirmesidir⁴⁴.

Hâkim eşleri bizzat dinlemelidir. Eşlerden birinin ya da her ikisinin anlaşmalı boşanma davasını vekil aracılığıyla açmış olması ihtima-

ni Kanununun 166/3. maddesi uyarınca boşanmışlar, hüküm davalı tarafından temyiz edilmiş-tir. Anlaşmalı boşanma yönünde oluşan karar kesinleşinceye kadar eşlerin bu yöndeki diğer bir ifadeyle gerek boşanmanın mali sonuçları, gerekse çocukların durumu hususunda kabul edilen düzenlemeleri kapsayan irade beyanından dönmesini engelleyici yasal bir hüküm bulunmamaktadır. Anlaşmanın bozulması ile anlaşmalı boşanma hükmü bütünüyle geçersiz hale gelir (HUMK.md.439/2). Bu halde anlaşmalı boşanma davasının "çekişmeli boşanma" (TMK m. 166/1-2) olarak görülmesi gerekir.", www.kazanci.com.tr, 04.04.2024.

⁴¹ Alper Keskin, Boşanma Davaları, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2017), 47; Kırbaş, Anlaşmalı Boşanma, 38-39; Öncü, Anlaşmalı Boşanma, 806; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma, 55; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 33; Ceylan, Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 131.

⁴² Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 53; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 33; Yargıtay'ın aksi yöndeki görüşü için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 22.05.2006, E. 2006/1503, K.2006/8003, www.kazanci.com.tr, 05.04.2024.

⁴³ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 54; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 34.

⁴⁴ Hatemi, Aile Hukuku, 126; Seçer, Fiili Ayrılık, 49; Topak, Boşanma, 53; Yılmaz, Aile Hukuku, 205; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 563; Basım, Anlaşmalı Boşanma, 526; Yücel, Anlaşmalı Boşanma, 243; Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabay, Aile Hukuku, 285.

linde yalnızca vekilin ya da eşlerden birinin bizzat dinlenilmesiyle yetinilemez⁴⁵. Ayrıca, tarafların istinabe yoluyla dinlenilmesi de mümkün değildir⁴⁶.

Eşlerin serbest iradelerinin tespiti hususunda hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır. Burada hâkimin takdir yetkisinin kaynağı kamu düzenidir. Zira eşlerin boşanma iradesini ortaya koyarken özgür olup olmadıkları hususu hâkim tarafından takdir edilecektir. Hâkimin özgür irade konusunda kesin kanaat getirmesi gerekmekte olup, bu faaliyeti sırasında takdir yetkisi oldukça geniştir. Bu bağlamda hâkim, gerçek iradeyi tespit edebilmek amacıyla eşleri birlikte veya ayrı ayrı da dinleyebilir. Ayrıca, burada hâkim taraf beyanlarıyla bağlı olmayıp her türlü araştırmayı da re'sen yapabilecektir⁴⁷.

Anlaşmalı boşanma, 6325 Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu⁴⁸ kapsamında değerlendirildiğinde, arabuluculuk yoluyla çözüme kavuşturulabilecek uyuşmazlıklar arasında yer almamaktadır. Zira anlaşmalı boşanmada arabuluculuk kararına ilam niteliği verildiği takdirde, anlaşmanın tarafların serbest iradesi ürünün olup olmadığı hususu tespit edilemeyecektir⁴⁹. *“İcra edilebilirlik şerhinin verilmesi, çekişmesiz yargı işidir ve buna ilişkin inceleme dosya üzerinden yapılır. Ancak arabuluculuğa el-verişli olan aile hukukuna ilişkin*

⁴⁵ Akıntürk ve Ateş, Aile Hukuku, 273; Erdem ve Makaracı Başak, Aile Hukuku, 135; Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 263; Tutumlu, Evliliğin Butlanı, 236; Yılmaz, Aile Hukuku, 206; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 563; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 19.6.2014, E. 2014/2775, K. 2014/14031, www.kazanci.com.tr, 05.04.2024.

⁴⁶ Doğan, Anlaşmalı Boşanma, 1937; Erdem ve Makaracı Başak, Aile Hukuku, 136; Gençcan, Boşanma, 697; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 149; Seçer, Fiili Ayrılık, 48; Yılmaz, Aile Hukuku, 204.

⁴⁷ Basım, Anlaşmalı Boşanma, 528; Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, N. 553; Gençcan, Boşanma, 697; Kırbaş, Anlaşmalı Boşanma, 52; Yalçınkaya ve Kaleli, Yeni Boşanma Hukuku, 2062; Yargıtay, 2. Hukuk Dairesi, 22.02.1990, 1989/10796 E., 1990/2176 K. *“Olayımızda cevap dilekçesini tekrarlayan davalının bu beyanın boşanma hususunda hakim önünden dinlenme ve serbest irade açıklaması niteliğinde kabulü mümkün bulunmamaktadır.”* www.kazanci.com.tr, 06.04.2024.

⁴⁸ R.G., T. 07.06.2012, 28331.

⁴⁹ Beyhan Kaplan Güler, Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk, (İstanbul: Sümer Kitabevi, 2014, 105- 106; Şükran Şıpka, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12, Yıl 6, (Güz, 2007/2): 167; Alper Uyumaz, Kemal Erdoğan, “Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17/1 (2016): 147-148.

uyuşmazlıklarda inceleme duruşmalı olarak yapılır. Bu incelemenin kapsamı anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığı hususlarıyla sınırlıdır.” ifadesi yer alan HUAK m. 18/3 bu hususu destekler niteliktedir. Hükümde de görül-düğü üzere hâkim duruşmada esasa ilişkin değerlendirme yapamayacağından serbest iradeyi tespit edemeyecektir⁵⁰.

D. Eşlerin Anlaşması

Anlaşmalı boşanmadaki en önemli şartlardan biri eşlerin boşanmanın mali sonuçlarına ve varsa çocukların velayetine dair anlaşmalarıdır. Eşler, gerek boşanma davasından önce gerekse de boşanma davası sırasında anlaşma yapabilirler⁵¹.

Türk Borçlar Kanunu'nun⁵² sözleşmelerin kurulması, geçerliliği ve hükümlerine ilişkin düzenlemeleri, boşanma hukukunda aksine bir düzenleme olmadıkça boşanma anlaşmaları için de geçerlidir⁵³.

Taraflarca yapılan yazılı metne yönelik gerek Yargıtay kararlarında gerekse de doktrinde farklı adlandırmalar yapılmaktadır. Yargıtay bazı kararlarında⁵⁴ anlaşma bazı kararlarında⁵⁵ ise protokol ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Yargıtay bazı kararlarında⁵⁶ boşanma protokolü, bazı kararlarında ise anlaşma protokolü⁵⁷ terimlerini kullan-

⁵⁰ Kaplan Güler, Arabuluculuk, 107.

⁵¹ Gülçin Elçin Grassinger, Boşanma Davalarında Eşlerin Boşanmasının Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu İle İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı, İstanbul Hukuk Mecmuası, Prof. Dr. Türkan Rado'ya Armağan, LV/3, (1997), 237; Öncü, Anlaşmalı Boşanma, 803; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 564; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 10.06.2019, E. 2019/4268 E., 2019/6909 K., www.kazanci.com.tr, 06.04.2024.

⁵² R.G., 4.2.2011, 27836.

⁵³ Öz Seçer, Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7/2, (2016), 264.

⁵⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 20.06.2005, 2005/7276 E., 2005/9531 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 19.10.2023, 2023/861 E., 2023/2797 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024.

⁵⁵ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 18.6.2019, 2016/12215 E., 2019/7723 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 1.4.2024, 2023/5684 E., 2024/2249 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024.

⁵⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 4.7.2019, 2019/11-25 E., 2019/874 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 1.4.2024, 2023/5684 E., 2024/2249 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024.

⁵⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 1.10.2019, 2019/571 E., 2019/9411 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 25.3.2024, 2023/5353 E., 2024/2058 K., www.kazanci.com.tr, 07.04.2024.

mayı tercih etmiştir. Doktrinde, proje⁵⁸, düzenleme⁵⁹, tasarı⁶⁰ gibi terimler de kullanılmaktadır.

Boşanma anlaşmasının şekline dair herhangi bir düzenleme yoktur. Bu bağlamda sözlü olarak yapılması mümkündür⁶¹. Ancak, anlaşmanın hüküm fıkrasında yer alması gerektiğinden sözlü yapılması halinde anlaşmanın zapta geçirilmesi gerekir⁶². Öte yandan, madde metninde yer alan düzenleme kelimesinden yazılı şeklin anlaşılması gerektiği yönünde bir görüş de mevcuttur⁶³. Ayrıca, eşlerin boşanma anlaşmasında bir taşınmazın mülkiyetinin devri ya da herhangi bir sınırlı ayni hak tesisine yer vermeleri de anlaşmayı şekle tabi hale getirmez⁶⁴.

⁵⁸ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 157.

⁵⁹ Gençcan, Boşanma, 701.

⁶⁰ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 157.

⁶¹ Akıntürk ve Ateş, Aile Hukuku, 274; Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 134; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 118; Erdem ve Makaracı Başak, Aile Hukuku, 136; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 113; Cavit Hoşlan, "Anlaşmalı Boşanma Protokollerine İlişkin Kararların Değerlendirilmesi", içinde Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Aile Hukuku Cilt II, ed. Baki İlkey Engin, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017) 205; Çetin, Aile Mahkemesi, 58; Öztan, Aile Hukuku, 694; Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 265; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 564.

⁶² Dural, Öğüz ve Gümüş, Aile Hukuku, N. 555; Elçin Grassinger, Boşanma Davaları, 237; Ergün, TMK m. 166, 450; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 564; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 113; Yücel, Anlaşmalı Boşanma, 244; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 10.12.1997, E. 1997/2-803, K. 1997/1045, "Niteliği itibariyle bu tür sözleşmeler başkaca bir şekil şartına da bağlı değildir. Yazılı olarak mahkemeye verilebilecekleri gibi, tutanağa geçirilmeleri de mümkündür. Ancak taraflarca mahkemeye yazılı olarak verilmeleri ya da duruşma tutanağına geçirilmeleri aktin oluşması için yeterli değildir. Bunun boşanma kararının hüküm kısmında gösterilmesi, başka bir anlatımla infaz olanağını sağlayacak mahkeme hükmü haline gelmesi gerekir. Böylece hâkimin tasvibine iktiran ettiği belgelenmiş olur. Bu nedenle ki, taraflarca sözleşme mahkemeye verilmiş olmasına rağmen, hakim bu konuyu incele-memesi olumlu olumsuz bir karar vermemesi halinde sözleşme hukuki sonuç doğurmaz." www.kazanci.com.tr, 08.04.2024.

⁶³ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 170; Yılmaz Bilgin, Anlaşmalı Boşanma, 76.

⁶⁴ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 135-137; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 121-122; Özge Uzun Kazmacı, "Anlaşmalı Boşanma Kararı ile Tescilsiz Kazanımda Uygulamaya İlişkin Değerlendirmeler", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17/206 (2022): 112; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 26.2.2014, E. 2014/2564, K. 2014/3993, www.kazanci.com.tr, 08.04.2024.

1. Anlaşmanın Hukuki Niteliği

Boşanma anlaşmasının hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bu husustaki ilk görüşe göre, boşanma anlaşması, özel hukuk sözleşmesi niteliğindedir⁶⁵. Bu görüş, boşanma anlaşmasının mali sonuçlar içermesiyle ve taraf iradelerinin anlaşma içeriğini belirlemesiyle temellendirilmektedir⁶⁶. Boşanma anlaşmasının özel hukuk sözleşmesi olduğunu savunanlardan bir kısım yazar⁶⁷, boşanma anlaşmasının hüküm doğurabilmesi için hâkim onayı gerektiğini ve bu bağlamda geciktirici şarta bağlı bir özel hukuk sözleşmesinin olduğunu savunurken, diğer bir kısım yazar⁶⁸, hâkimin onayının sözleşmenin niteliğine etkisi olmadığını savunmaktadır.

Hukuki niteliğe yönelik bir diğer görüşe göre ise, başta özel hukuk sözleşmesi niteliğinde olan boşanma anlaşması hâkimin onayı sonrasında ilam niteliği kazanmaktadır⁶⁹.

Bir diğer görüşe göre, boşanma anlaşması bir usul hukuku sözleşmesi olan sulh sözleşmesi niteliğindedir⁷⁰. Boşanma anlaşmasının sulh sözleşmesi olarak kabul edilmesi halinde kuruluşu ve geçerliliği haricindeki hu-suslara usul hukukuna ilişkin kurallar uygulanacaktır⁷¹.

Hukuki niteliğe ilişkin bir diğer görüş ise, sözleşmeden bahsedilemeyeceği, zira tarafların irade beyanlarını birbirlerine değil mahkemeye yönelttiği ve bu irade beyanlarının da tek taraflı olduğudur⁷².

⁶⁵ Elçin Grassinger, *Boşanma Davaları*, 237; Özdemir, *Anlaşmalı Boşanma*, 154; Yalçın-kaya ve Kaleli, *Yeni Boşanma Hukuku*, 1580; Sulhi Selahattin Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 1990), 290; Yılmaz Bilgin, *Anlaşmalı Boşanma*, 72.

⁶⁶ A. Egger (Ç. Tahir Çağa), *Aile Hukuku*, (Ankara: Ankara Yeni Cezaevi Basımevi, 1943), s. 277-278; Yalçınkaya ve Kaleli, *Yeni Boşanma Hukuku*, 1580; Özdemir, *Anlaşmalı Boşanma*, 154.

⁶⁷ Yalçınkaya ve Kaleli, *Yeni Boşanma Hukuku*, 1580; Özdemir, *Anlaşmalı Boşanma*, 154.

⁶⁸ Egger, *Aile Hukuku*, 277-278.

⁶⁹ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 290.

⁷⁰ Turhan Esener, "Boşanmanın Fer'i Neticelerine Dair Mukaveleler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, VIII/3-4, (1951), 612.

⁷¹ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 66; Atmaca Ülkü, *Anlaşmalı Boşanma Protokolü*, 46.

⁷² Arsebük, Esat, *Medeni Hukuk II, Aile Hukuku*, (Ankara: Recep Ulusoglu Basımevi, 1940), 767-769.

Bizim de katıldığımız son görüşe göre ise, boşanma anlaşması kendine özgü yapısı olan aile hukuku sözleşmesidir⁷³. Zira boşanma anlaşmasında eşlerin karşılıklı irade beyanlarının varlığı, boşanmanın fer'i sonuçlarında anlaşma zorunluluğu ve hâkimin anlaşmayı uygun bulması şartları, kanunun öngördüğü sözleşme tiplerinin hiçbirinde yoktur⁷⁴.

2. Boşanma Anlaşmasının İçeriği

a. Genel Olarak

Boşanma anlaşmasının TBK m. 166/III gereği asgari olarak mali sonuçları ve çocukların durumunu içermesi gerekmektedir. Ancak, tarafların zorunlu unsurlar dışındaki birtakım unsurları boşanma anlaşmasına dahil etmesi sözleşme serbestisi ilkesi gereği mümkündür⁷⁵.

b. Zorunlu Unsurlar

TBK m. 166/III'te "*boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu*" ifadelerine yer verilmiştir. Buna göre, boşanmanın mali sonuçları ibaresinden nafaka ve tazminata, çocukların durumu ibaresinden

⁷³ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 75; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 48; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 565; Nihan Koyuncu Aktaş, "Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hâkimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi", İstanbul Hukuk Mecmuası, 79/3 (2021): 768; Özlem Tüzüner, "Genel Olarak Boşanma ve Boşanma Sebepleri", Medeni Hukuk II Aile Hukuku, ed. Metin İkizler ve Özlem Tüzüner, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 158; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.5.2019, E. 2017/2-1895, K. 2019/630, "*anlaşmalı boşanmanın koşullarından biri olan bu anlaşmanın yapılabilmesi için hem eşler hem de boşanma kararı verecek hâkim bakımından bazı koşulların yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle eşler arasında yapılan anlaşmanın boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin taraflarca düzenlenen ve hâkimin onay şartına bağlı, kendine özgü bir sözleşme olduğu söylenebilir.*" www.kazanci.com.tr, 09.04.2024.

⁷⁴ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 75; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 49; Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 565; Nihan Koyuncu Aktaş, "Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hâkimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi", İstanbul Hukuk Mecmuası, 79/3 (2021): 76; Tüzüner, "Boşanma", 158; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.5.2019, E. 2017/2-1895, K. 2019/630, "*anlaşmalı boşanmanın koşullarından biri olan bu anlaşmanın yapılabilmesi için hem eşler hem de boşanma kararı verecek hâkim bakımından bazı koşulların yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle eşler arasında yapılan anlaşmanın boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin taraflarca düzenlenen ve hâkimin onay şartına bağlı, kendine özgü bir sözleşme olduğu söylenebilir.*" www.kazanci.com.tr, 09.04.2024.

⁷⁵ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 77; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 49.

ise velayet ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin düzenlemeler anlaşılır⁷⁶.

Eşlerin anlaşmalı şekilde boşanabilmeleri için öncelikle mali konularda anlaşmaları gerekmektedir. Mali konulara maddi, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası girdiği gibi tedbir nafakası da girmektedir. Bu hususlar- dan birinde anlaşmazlık çıkarsa, anlaşmalı boşanmaya karar verilemeyecektir. Bu durumda davaya TMK m. 166/I ve II'e göre devam edilecektir⁷⁷. Eşyaların paylaşımı, yargılama masrafları gibi hususlar zorunlu unsur niteliğinde değildir⁷⁸. Bunun bir sonucu olarak boşanma davasından sonra da ilgili kalemlere yönelik dava açılması mümkün görülmektedir⁷⁹.

Taraflar zorunlu mali unsurlara yönelik olarak açık şekilde anlaşmalıdırlar. Bu bağlamda, tarafların anlaşmada nafaka ve tazminat haklarını saklı tuttuklarını belirtmeleri yeterli sayılmaz⁸⁰.

⁷⁶ Demirbaş, Anlaşmalı Boşanma, 564; Koyuncu Aktaş, Anlaşma, 764-765; Uzun Kazmacı, Anlaşmalı Boşanma, 110.

⁷⁷ Aras, Anlaşmalı Boşanma, 78; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 159; Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 268; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 2019/3660 E., 2019/7254 K., "Davacı erkek Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesine dayalı olarak anlaşmalı boşanma talebiyle dava açmıştır. Mahkemece yapılan duruşmada tarafların anlaşamamaları sebebiyle anlaşmalı olarak açılan boşanma davası, çekişmeli boşanma davasına dönüşmüştür. Bu durumda anlaşmalı boşanma davasının "çekişmeli boşanma" (TMK m. 166/1-2) olarak görülmesi gerekir. O halde mahkemece taraflara iddia ve savunmalarının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetlerini içeren beyanları ile iddia ve savunmalarının dayanağı olarak ileri sürdükleri her bir vakıanın ispatını sağlayacak delillerini sunmaları ve dilekçelerin karşılıklı verilmesini sağlamak üzere süre verilip, ön inceleme yapılarak tahkikata geçildikten sonra usulüne uygun şekilde gösterilen deliller toplanmak suretiyle gerçekleştirilecek sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken, açıklanan hususlar yerine getirilmeden tahkikat yapılarak yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir." www.kazanci.com.tr, 09.04.2024.

⁷⁸ Özge Öztürk, "Genel Boşanma Sebepleri", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mar-mara Üniversitesi, 2010), 106; Ali İhsan İpek, Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 113.

⁷⁹ Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 02.05.2011, 2010/11930 E., 2011/5632 K., "Anlaşmalı boşanma davasında maddi manevi tazminat, nafaka, yargılama giderleri talep edilmemiş olması o davadaki haklara ilişkin olduğundan, bu davada davacı tarafından talep edilen zîynet eşyalarının, anlaşmalı boşanma davasının maddi, manevi sonucu olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Davacının dava açarak zîynet eşyalarını davalıdan istemesi konusunda yasal bir engel yoktur." www.kazanci.com.tr, 10.04.2024.

⁸⁰ Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 268; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 13.1.2015, 2014/16344 E., 2015/169 K. "Tarafların irade beyanları esas alınarak boşanmalarına karar verilebilmesi için, diğer şartların yanında boşanmanın mali sonuçları

Tarafların mali sonuçlara boşanma anlaşmasında yer vermeme-lerine rağmen boşanma gerçekleşmişse eşlerin daha sonra yoksulluk nafakası ve tazminat talep haklarının olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu konudaki ilk görüş, talebin sehven yapılmamış olup olmadığından bağımsız olarak dava sonrası talebin mümkün olduğunu savunmaktadır⁸¹. Öte yandan katıldığımız aksi görüşe göre ise, tarafların anlaşmada söz konusu hususlara yer vermemelerinin vazgeçme iradesi olarak anlaşılmalıdır⁸². Aksinin kabulü mali sonuçlara ilişkin anlaşma olmadan boşanmanın gerçekleşebileceği sonucunu ortaya çıkarır. Ancak, hâkim ihmal sonucu boşanmaya karar vermişse taraflar talepte bulunabilmelidir⁸³. TMK m. 174'te belirtilmiş olan "*Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kususuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir.*" ifadesiyle maddi tazminat düzenlenmiştir. Söz konusu hükmün boşanma anlaşması bakımından incelenmesi gerekirse daha fazla kusurlu olan ya da zarara uğramamış olan eşin de maddi tazminat isteyebileceği sonucuna varılır. Zira anlaşmalı bo-

ile çocukların durumu hususunda tam olarak anlaşmış olmaları, hâkimin de taraflarca kabul edilen düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Tazminat haklarının saklı tutulması, bu husustaki ihtilafın devam ettiğini ve bu ihtilafın çözümünün ileriye bırakıldığını gösterir. Başka bir ifade ile "tazminat hakları saklı tutulmak" suretiyle anlaşmalı boşanma kararı verilemez. Bu husus nazara alınmadan "tazminat haklarının saklı tutulması" suretiyle Türk Medeni Kanununun 166/3 maddesi gereğince boşanma kararı verilmesi doğru bulunmamıştır. Taraflar boşanmanın mali sonuçları üzerinde anlaşamadıklarına göre, gösterdikleri deliller toplanarak davanın Türk Medeni Kanununun 166/1-2 maddesi çerçevesinde değerlendirilip, hâsıl olacak neticesine göre karar verilmesi gerekirken, bu yön nazara alınmadan hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.", www.kazanci.com.tr, 10.04.2024.

⁸¹ Öztan, Aile Hukuku, 697; Tekin, Anlaşmalı Boşanma, 110.

⁸² Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 54; Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 269-270; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 02.05.2019, E. 2017/2-3067, K. 2019/512 "*Somut olayda da davacının maddi ve manevi tazminat taleplerinin TMK'nın 178. maddesi uyarınca talep edildiği, kesinleşen boşanma kararında ise kusura ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı gibi tarafların mahkeme huzurunda boşanma ve boşanmanın mali sonuçları hakkında uzlaştıkları, bu husustaki imzalı beyanlarının tutanağa geçirildiği, böylelikle mahkemeye TMK'nın 166/3. maddesine dayalı olarak boşanma kararı verildiği anlaşılmaktadır. Böyle bir durumda tarafların boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin aralarındaki ihtilafı nihai olarak çözdükleri ve ilişkilerini tasfiye ettikleri kabul edilir. Bu itibarla anlaşmalı boşanmadan sonra artık boşanma sebebiyle (TMK madde 174/1,2) maddi ve manevi tazminat istenemez.*", www.kazanci.com.tr, 10.04.2024.

⁸³ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 54; Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 269-270.

şanmada kusur ve zarar incelemesi yapılamaz⁸⁴. Aynı husus manevi tazminat açısından da geçerlidir. Anlaşmada istenilen tazminatın türü açıkça belirtilmelidir. Belirleme yapılmamış olması halinde hâkim tazminatın türünün açıklanmasını isteyebilir⁸⁵.

Boşanma anlaşmasında TBK m. 166/III'te belirtildiği üzere “*çocukla-rın durumu*” da yer almalıdır. Bu bağlamda çocukların velayeti, velayet hakkı olmayan eşin çocukla kişisel ilişki kurması ve iştirak nafakası husus-ları belirlenmelidir⁸⁶. Anlaşmalı boşanmada evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylar incelenmediğinden, hâkim velayete ilişkin takdir hakkını kullanırken zorlanmaktadır. Bu nedenle hâkim, velayete karar verirken küçüğün menfaati gereği her türlü araştırmayı re’sen yapmalıdır⁸⁷. Ancak, velayet hususunda hâkimin takdir yetkisi olması nedeniyle eş-ler velayete ilişkin anlaşma yapmayarak konuyu hâkimin takdirine bırakamaz⁸⁸.

Boşanma anlaşmasında velayet hakkı olmayan eşin çocukla kişisel ilişki kurması hususunun da yer alması zorunludur. Ancak, eşlerin kişisel ilişki hususunu hâkimin takdir yetkisine bırakmaları da mümkündür⁸⁹. Eş-lerin anlaşmada velayet hakkını sürekli olarak bir eşe vermesi yanında, belirli süreli olarak vermesi de ihtimal dâhilindedir.

⁸⁴ Atmaca Ülkü, “Anlaşmalı Boşanma”, 99; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 75.

⁸⁵ Atmaca Ülkü, “Anlaşmalı Boşanma”, 104; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 81.

⁸⁶ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 162; Öztan, Aile Hukuku, 698.

⁸⁷ Öztan, Medeni Kanununun 134. Maddesi, 132; Ceylan, Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 26; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 166.

⁸⁸ Hoşlan, Anlaşmalı Boşanma, 214; Ülkü Atmaca, Anlaşmalı Boşanma, 82; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 56.

⁸⁹ Atmaca Ülkü, “Anlaşmalı Boşanma”, 83; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 62; Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 271; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 9.5.2016, E. 2015/17609, K. 2016/9479, “*Taraflar arasında görülen anlaşmalı boşanma davasında velayeti anlaşma uyarınca anneye bırakılan müşterek çocuk ile baba arasındaki kişisel ilişki konusunda herhangi bir düzenleme yapılmayarak konu hâkimin takdirine bırakılmıştır. Mahkemece kişisel ilişki düzenlenmiş, davacı kadın tarafından kişisel ilişki yönünden uzman raporu alınmaması sebebiyle hüküm temyiz edilmiştir. Bu durumda mahkemece yapılacak iş, kişisel ilişki konusunda taraflara bir öneride bulunmak, kabul edildiği takdirde buna göre karar vermek, kabul edilmediği ve taraflarca anlaşmaya varılarak bir düzenleme de yapılmadığı takdirde, davanın Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi uyarınca çekişmeli boşanma olarak sürdürülmesi, 4787 Sayılı Kanun'un 5. maddesi gereğince uzman kişilerden yardım alınması, taraflarla ve çocukla da görüşme sağlanarak rapor hazırlanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek karar vermekten ibarettir.*” www.kazanci.com.tr, 11.04.2024.

Bu ihtimalde eşlerin de-ğişen velayet sonrası kişisel ilişkiyi de karar-laştırması gerekecektir⁹⁰. An-cak, eşlerin diğ er eşin daha sonra vela-yet davası açmayacağını karar-laştır-maları kişilik haklarını ihlal ede-ceğinden bu tarz bir anlaşma yapılamaz⁹¹.

Velayet kendisine bırakılmamış olan eşin maddi durumuna göre ço-cu-ğun masraflarına katılma yükümlülüğü nedeniyle mutlaka bir miktar iştirak nafakası ödemesi gerekir⁹². Bu bağlamda iştirak nafakası da bo-şanma an-laşmasında yer alması zorunlu unsurlardandır. Zira iştirak nafakası niteliği itibariyle hem çocukların durumuna hem de mali husus-lara girer⁹³. Eşlerin henüz mali durumlarının net olmadığı gerekçesiyle iştirak nafakasını anlaş-mada belirlememeleri mümkün değıldir⁹⁴.

c. İhtiyari unsurlar

TMK m. 166/III'te yer alan mali sonuçlar ve çocukların durumu an-laşmanın asgari unsurunu oluşturmaktadır. Taraflar isterlerse diğ er husus-ları da sübjektif esaslı unsur olarak anlaşma metnine dâhil edebilirler⁹⁵.

- ⁹⁰ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 87; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 63.
- ⁹¹ Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 271-272; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 4.2.2014, E. 2013/11644, K. 2014/1866 "Taraflarca düzenlenip hâkime sunulan, hâkim tarafından da "aynen tasdikine" karar verilen protokolde ... çocuklar ergin oluncaya kadar velayet hak-kının anneden alınması veya kaldırılması ve kişisel ilişki süresinin genişletilmesi için talepte bulunmayacağı, ... belirtilmiştir. Protokolde yer alan "velayetin kaldırılması ve ki-şisel ilişkinin genişletilmesi davası açılmayacağına" ilişkin medeni hakları kullanmak-tan feragate ilişkin taahhütler, medeni hakları kullanma ehliyetinden önceden vazgeç-me niteliğinde olup, Medeni Kanununun 23. maddesi ve çocukların yüksek yararlarına açıkça aykırıdır. Bu hükümler olmaksızın ortak irade ile boşanmanın gerçekleşmeyeceği açıkça belli olduğuna göre, içerdığı şartlardaki kısmi hükümsüzlük boşanma protokolü-nün tamamını hükümsüz kılar." www.kazanci.com.tr, 12.04.2024.
- ⁹² Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 91; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 65; Tüzüner, "Boşanma ", 157; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 21.1.2015, E. 2014/14833, K. 2015/1207: "TMK 182/2.maddesine göre; boşanma veya ayrılık vuku-unda, velayet kendisine verilmeyen eş, küçüğüün bakım ve eğitim giderlerine "gücü ora-nında" katılmak zorundadır. Bu husus, kamu düzenine ilişkin olup, tarafların iradesine tabi kılınmamıştır. Dolayısıyla, anlaşmalı boşanma ile iştirak nafakası istenmemiş olsa bile sonradan bu ist-tem gündeme gelebilir." www.kazanci.com.tr, 12.04.2024.
- ⁹³ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 89; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Proto-kolü, 65; Feyzioğlu, 326.
- ⁹⁴ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 91; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Proto-kolü, 66.
- ⁹⁵ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 113, Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Proto-kolü, 88; Elçin Grassinger, Boşanma Davaları, 236; Hatemi/Serozan, Aile Hukuku, 260; Yılmaz Bilgin, Anlaşmalı Boşanma, 74; Koyuncu Aktas, Anlaşma, 765.

Boşanma anlaşmasında mal rejiminin tasfiyesine ilişkin hüküm yer almasının zorunlu olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Bu konudaki ilk görüş kanun lafzında yer alan boşanmanın mali sonuçları ibaresinden yola çıkarak, mal rejimi tasfiyesinin de mali sonuçlara dâhil olduğunu ve bu nedenle mal rejiminin tasfiyesine ilişkin anlaşma yapılmamışsa anlaşmalı boşanmaya karar verilemeyeceğini savunmaktadır⁹⁶. Ayrıca, bu görüş, kanun koyucunun mal rejimlerini anlaşmadan ayrı tutmayı amaçlasaydı, mali sonuçlar yerine fer'i sonuçlar ifadesine yer vermesi gerektiğini belirtmektedir⁹⁷. Bizim de katıldığımız ve Yargıtay tarafından da kabul edilen aksi görüşe göre ise, mal rejimi tasfiyesinin sonraya bırakılması mümkündür. Zira mal rejimi tasfiyesi niteliği gereği boşanmanın fer'i sonucu niteliğinde değildir ve mal rejiminin tasfiyesi konusunda yedek hukuk kuralı niteliğini haiz kanuni düzenleme bulunmaktadır⁹⁸. Tarafların mal rejiminin tasfiyesine boşanma anlaşmasında yer vermesi ihtimalinde, eşlerin malvarlıklarının tek tek anlaşmada yer almasının gerekip gerekmediği hususunda görüş birliği yoktur. Bu konudaki ilk görüşe göre her bir malın nitelikleriyle birlikte yer alması gerekir⁹⁹. Katıldığımız diğer görüşe

⁹⁶ Suat Sarı, Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2007), 105; Ceylan, Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 62; Köseoğlu ve Kocaağa, Aile Hukuku, 112.

⁹⁷ Suat Sarı, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, 105; Ceylan, Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 62; Köseoğlu ve Kocaağa, Aile Hukuku, 112.

⁹⁸ Şükran Şıpka Ayça, Özdoğan, Yargı Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 321; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 112; Khalael, Anlaşmalı Boşanma, 61; Köseoğlu ve Kocaağa, Aile Hukuku, 112; Öncü, Anlaşmalı Boşanma, 817; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 168; Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 273-274; Tekin, Anlaşmalı Boşanma, 111; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 24.2.2010, E. 2010/2-96, K. 2010/106 www.kazanci.com.tr, 13.04.2024.

⁹⁹ Yusuf Uluç, Mal Rejimleri ve Tasfiyesi, (Ankara: Yetkin Kitabevi, 2014), 568; Aynı yöndeki karar şu şekildedir: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 27.11.2013, E. 2013/8-185, K. 2013/1601 "Söğüt Asliye Hukuk Mahkemesi'nin (Aile Mahkemesi sıfatıyla) 13.10.2009 tarih 2009/160 Esas, 2009/244 Karar sayılı dosyası arasında bulunan "Protokol" başlığını taşıyan davacı K. ile davalı E. K. tarafından imzalanan 7.10.2009 tarihli protokolün 3 numaralı bendinde; "tarafların mal talepleri yoktur" ibaresi yer almaktadır. Bunun dışında malla ilgili başka bir açıklama ve belirleme söz konusu değildir. Anılan protokol anlaşmalı boşanma için hazırlanmış ve dosyaya sunulmuştur. Yargılama oturumunda da, davacı, protokolün içeriğini kabul ediyor, açıklamasında bulunmuştur. Kural olarak, boşanma davalarıyla birlikte mal rejimine dair açıklamaların ve eşler arasında varılan sonuçların anlaşma protokolünde yer almalarında herhangi bir sakınca bulunmayıp bunu engelleyen bir kanun hükmü de yoktur. Yine ilke olarak, dar kapsamlı olarak ifade edilen ibarelerin bo-

göre ise, tasfiyesi istenen mallara tek tek anlaşmada yer verilmesi halinde anlaşmada yer almayan mallar hakkında tasfiye talebinde bulunmaları mümkündür¹⁰⁰. Zira aksinin kabulü halinde, malvarlığının bir kısmı için talepte bulunulursa mal rejimi sadece sayılan mal kalemleri üzerinden yapılacak ve bu da tam bir tasfiyeyi engelleyecektir.

Mal rejiminin tasfiyesine yönelik yapılmış olan anlaşmaya ilişkin hâkim, tarafların serbest iradesiyle yapıldığı kanaatine varmalıdır. Eşler anlaşmada mal rejimine dair taleplerinden feragat etmiş ve hâkim tarafın-dan da uygun görülmüşse, boşanma kararı kesinleştikten sonra mal rejimi tasfiyesine yönelik talepte bulunamazlar. Öte yandan, bir feragat söz konusu değilse, boşanmanın kesinleşmesinden sonra talepte bulunulabilir¹⁰¹.

şanmanın ferî niteliğinde bulunan nafaka, maddî-manevî tazminat gibi istekleri kapsadığı kabul edilebilir. Mal rejiminden kaynaklanan istekler boşanmanın eki niteliğinde istekler olmadığından anlaşma ya da protokol, mal rejimlerini de kapsıyor ise bu taktirde taşınır ve taşınmaz mal niteliğinde bulunan katkı payı ya da artık değere konu olan bu tür eşyaların açık bir biçimde tek tek, bentler halinde protokole yer alması gerekir. Somut olayda, herhangi bir açık ibare bulunmamaktadır. Sadece, "mal talepleri yok-tur" ibaresi yer almaktadır. Mal tabirinin tüm taşınır ve taşınmazları kapsadığını kabul etmek mal rejimi davalarının mantığına ve hakkın özüne aykırı düşer. Mal tabiri oldukça dar bir kavramdır. Bu sebeple bu tabirin katkı payı ya da edinilmiş mallardan kaynaklanan taşınmaz ya da taşınır niteliğindeki eşyaları da kapsadığının kabulüne olanak bulunmamaktadır." www.kazanci.com.tr, 13.04.2024.

¹⁰⁰ Hoşlan, Anlaşmalı Boşanma, 217; Şıpka ve Özdoğan, Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları, 325.

¹⁰¹ Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 275-276; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 7.6.2022 , E. 2019/8-335, K. 2022/850, "Tarafların İzmir 5. Aile Mahkemesi'nin 05.02.2013 tarihli ve 2012/648 E., 2013/101 K. sayılı kararı ile TMK'nın 166/3. maddesi uyarınca anlaşmalı olarak boşanmalarına karar verildiği, kararın 21.03.2013 tarihinde temyiz edilmeyerek kesinleştiği, anlaşmaya dayanak 05.02.2013 havale tarihli protokolün 5. bendinde "Taraflar yukarıdaki şartlarda anlaşmış olup birbirlerinden başkaca maddî ve manevî talepleri ile mahkeme masrafı ve avukatlık ücreti talep etmeyecektir" hükmünün imza altına alındığı, Mahkemece yapılan yargılamanın 05.02.2013 tarihli duruşmasında eşlerin hazır bulunduğu, protokolün doğru olduğunu ve onayladıklarını, anlaşma metni dışında birbirlerinden karşılıklı maddî ve manevî tazminat taleplerinin bulunmadığını beyan ettikler, Mahkemece gerekçeli kararın 7. bendi ile 05.02.2013 tarihli protokolün onaylanmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. Somut olayda; eşlerin gerek anlaşmalı boşanmaya dayanak protokol metninden gerekse duruşmadaki beyanlarından aralarındaki mal rejimini tasfiye ettikleri sonucuna varılmadığı gibi, salt "davalının davacıya ait evde oturacağına" ilişkin anlaşma hükmünden eşlerin mal rejimini tamamen tasfiye ettiklerini değerlendirmek mümkün değildir." www.kazanci.com.tr, 13.04.2024.

Eşlerin boşanma anlaşmasında aile konutuna ilişkin de düzenleme yapması mümkündür. Eğer böyle bir anlaşma yoksa aile konutuna malik olan eş serbestçe tasarruf hakkına sahiptir¹⁰².

Boşanma anlaşmasıyla kadının evlilik soyadını kullanmaya devam edebileceği de kararlaştırılabilir. Bu durumda hâkim TMK m. 173/II'de yer alan şartların varlığını aramadan ilgili anlaşmayı onaylar¹⁰³.

Boşanma anlaşmasıyla bir eşin diğerinin kredi borcu taksitlerini öde-meyi üstlenmesi de kararlaştırılabilir. Bu durumda borcun iç üstlenilmesi-nin varlığından bahsedilecektir¹⁰⁴. Son olarak, boşanma anlaşmasıyla karar-laştırılabilecek bir diğer ihtiyari unsur da yargılama giderleridir¹⁰⁵.

B. Eşler Tarafından Yapılmış Anlaşmanın Hâkim Tarafından Uygun Bulunması

TMK m. 166/III gereği hâkimin tarafların yapmış olduğu anlaşmayı uygun bulması gerekmektedir. Hâkim tarafların ve çocukların menfaati ge-reği anlaşmada değişiklik yapabilir. Bu halde tarafların hâkim tarafından değiştirilmiş anlaşmayı kabul etmesi gerekecektir. Aksi halde, anlaşmalı boşanma gerçekleşmeyecektir¹⁰⁶.

Hâkimin anlaşmayı onaylamadan önce ayrıntılı şekilde incelemesi ge-rekir. Bu bağlamda hâkim, öncelikle anlaşmada zorunlu unsurların yer alıp almadığına bakarak, bu unsurlara yönelik anlaşmanın tarafların serbest iradelerinin ürünü olup olmadığını tespit etmeye çalışır. Hâkim tespiti sırasında tarafların ekonomik durumlarını da göz önünde bulundurur. Hâkim anlaşmayı incelerken anlaşmanın kanunun emredici hükümlerine aykırı olup olmadığına, tarafların ehliyetine, herhangi bir irade sakatlığı olup olmadığına dikkat eder¹⁰⁷.

¹⁰² Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 169.

¹⁰³ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 188; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 180.

¹⁰⁴ Seçer, Anlaşmalı Boşanma, 276; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 25.2.2014, E. 2014/1890, K. 2014/3858 www.kazanci.com.tr, 14.04.2024.

¹⁰⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 10.04.2019, 2019/245 E., 2019/4371 K., www.kazanci.com.tr, 14.04.2024.

¹⁰⁶ Akıntürk ve Ateş, Aile Hukuku, 274-275; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 171; Öztan, Aile Hukuku, 695; Yılmaz Bilgin, Anlaşmalı Boşanma, 82.

¹⁰⁷ Atmaca Ülkü, "Anlaşmalı Boşanma", 160-164; Atmaca Ülkü, Anlaşmalı Boşanma Protokolü, 152.

Hâkim, eşlerin anlaşmalı boşanmayı hangi amaçla istediğini kanun hükmünün getiriliş amacı olan taraf iradesinin üstünlüğü ilkesine aykırılık oluşturacağından araştıramaz. Bu bağlamda eşlerin alacaklılardan mal kaçırma, dul ya da yetim aylığı alma amacıyla boşanmaları halinde hâkim tarafların gerçek amacını araştıramayacağından davayı reddedemez¹⁰⁸. Öte yandan, doktrinde kanuna karşı hilenin önü açılacağı gerekçesiyle gerçek amacın araştırılması gerektiğini belirten görüş de mevcuttur¹⁰⁹. Yargıtay tarafından önceleri hâkimin gerçek amacı araştıramayacağı yönünde karar verilmişken¹¹⁰, daha sonra araştırmanın mümkün olduğu belirtilmiştir¹¹¹.

TMK m. 166/III'te, TMK m. 184/III'te yer alan hâkimin boşanma da-vasında tarafların ileri sürdükleri olguları ikrarlarıyla bağlı olmayacağı hük-münün uygulanmayacağı belirtilmiştir. Zira anlaşmalı boşanma davasında hâkimin boşanmaya etken vakıaların gerçekten de meydana gelip gelmediğini araştırmasının gerekmemesi bu sonucu ortaya çıkarmaktadır¹¹².

Hâkim, eşlerin yapmış olduğu boşanma anlaşmasını uygun bulursa ya da uygun bulmayıp değişiklik yapar ve eşler de bu değişiklikleri kabul ederse boşanmaya karar verir. Boşanmaya karar verilmesi üzerine taraflar kararın kesinleşmesinden önce anlaşmadan dönerek kanun yoluna başvurabilirler. Bu durumda yargılamaya çekişmeli boşanma olarak devam edilir¹¹³.

Hâkimin boşanma yerine ayrılığa karar verip veremeyeceği ise tartışmalıdır. Bu konudaki doktrinde baskın olan ve bizim de katıldık-

¹⁰⁸ Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 150-151; Öztürk, Genel Boşanma Sebepleri, 103.

¹⁰⁹ İpek, Genel Boşanma Sebepleri, 108; Tekin, Anlaşmalı Boşanma, 97.

¹¹⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 20.10.1993, E. 8625, K. 9559 *"Tarafların hür iradelerini ortadan kaldıracak herhangi bir durum bulunmamaktadır. Mahkemece davanın reddine esas alınan "davanın babasından dulluk maaşı almak düşüncesi ile davayı açmış olabileceği" şeklinde ifade edilen konu saike ilişkin olup boşanma konusunda serbest iradeyi ortadan kaldırmaz. Söz konusu madde koşulları olduğundan boşanmaya karar verilmesi gerekirken yasa hükmünün yorumunda yanılığa düşülerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir"* (İpek, Genel Boşanma Sebepleri, 108).

¹¹¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 30.01.2006, E.21176, K.499 (Gençcan, Boşanma, 562).

¹¹² Akıntürk ve Ateş, Aile Hukuku, 274; Özdemir, Anlaşmalı Boşanma, 150-151.

¹¹³ Çetin, Aile Mahkemesi, 59; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 4.3.2024, E. 2024/1544, K. 2024/1429, www.kazanci.com.tr, 15.04.2024; Aksi yönde görüş için bkz. Öztan, Aile Hukuku, 410; Topak, Boşanma, 55.

ğımız görüşe göre, hâkim re' sen ayrılık kararı veremez. Zira böyle bir karar taraf iradelerine üstünlük tanıyarak boşanma imkânı getiren TMK m. 166/III'ün düzenlenme amacı ile bağdaşmaz. Şöyle ki, hâkimin boşanma davalarında ayrılık kararı vermesinin nedeni evlilik birliğinin ileride devam edebileceğine kanaat getirmesidir. Anlaşmalı boşanma halinde ise, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı yönünde karine mevcuttur ve hâkimin temelden sarsılmanın olup olmadığına yönelik takdir yetkisi olmadığından hâkim ayrılığa re' sen karar veremeyecektir¹¹⁴. Diğer görüşe göre, hâkim eğer tarafların evlilik birliğini devam ettirebileceğine kanaat getirirse ayrılığa karar verebilir¹¹⁵.

SONUÇ

Türk Kanunu Medenisi döneminde yapılan bir kanun değişikliğiyle hukukumuza giren anlaşmalı boşanma TMK m. 166/III'te düzenlenmiştir. Kanun koyucu, anlaşmalı boşanmayı ayrı bir kanun maddesinde düzenlenmemiş olup, bu kuruma evlilik birliğinin sarsılması kenar başlığı altında yer vermiştir. Bu düzenlemenin sebebi anlaşmalı boşanmada evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına karine olarak kabul edilmesidir. Anlaşmalı boşanma, boşanma nedenlerine bakıldığında akıl hastalığı ile birlikte boşanmaya karar verilebilmesi için kusur incelemesi yapılmayan boşanma nedenlerindedir.

Genel ve mutlak bir boşanma nedeni olan ve çekişmesiz yargı niteliğini haiz anlaşmalı boşanmanın gerçekleştirilmesi için kanun koyucu birtakım şartların varlığını aramıştır. Bu şartlardan ilki evliliğin en az bir yıl sürmüş olmasıdır. Bir yıllık süre hâkim tarafından re' sen incelenecek olup, mevcut olmaması halinde dava TMK m. 166/I ve II'ye göre çekişmeli davaya dö-nüşecektir. Bir yıllık süre içerisinde eşlerin fiilen birlikte yaşamaları gerekmez. Yargılama sürelerin uzunluğu düşünüldüğünde bir yıllık süre dolmadan davanın açılmış olması ih-

¹¹⁴ Haluk Burcuoğlu, "Ayrılık Kurumunun Uygulanabilirliği Sorunu", Bülent Davran' a Armağan, (İstanbul: Beta Basım Yayım, 1998), 69; Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, N. 715; Öztan, Aile Hukuku, 421; Öztürk, Ayrılık, 135-136; Tutumlu, Boşanma Yargılaması, 1066-1067.

¹¹⁵ Necip Kocayusufpaşaoğlu, "Medeni Kanununun 3444 Sayılı Kanunla Değiştirilmiş 134. Maddesinin 3. ve 4. Fıkraları Çerçevesinde Açılan Boşanma Davalarında Hâkim Ayrılığa Hükmeyebilir mi?", Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi, 1990, 116; İdil Tuncer Kazancı, "Anlaşmalı Boşanma Kararlarının Medeni Usul Hukuku Bakımından Niteliği", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11/145-146 (2016): 763.

timalinde dava sürecinde bir yıllık sürenin dolma ihtimali kuvvetle muhtemel olduğundan bir yıllık süre çok bir anlam ifade etmemektedir. Bir yıllık sürenin anlam ifade edebilmesi için kanun metninde mahkemeye başvuru anında bir yıllık sürenin dolmuş olmasının gerektiği şeklinde değişiklik yapılması gerekir.

Anlaşmalı boşanmada bir diğer şart ise eşlerin birlikte başvurusu ya da başvurmayan eşin kararın kesinleşmesine kadar diğerinin açtığı davayı kabul etmesidir. Kabul beyanı, TMK m. 165 ve TMK m. 166/I-II dışındaki hallerde açılmış davanın sebebinin ıslah yoluyla davanın evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine çevrilmesi sonucunda mümkün hale gelir. Eşler mahkeme karşısında boşanmayı talep edebilecek olup, ayrılık talebinde bulunamayacaklardır.

Eşlerden birinin başvurusu üzerine ya da başvurmayan eşin davayı ka-bulü halinde hâkim, bir yıllık süre şartı da sağlanmışsa, eşleri bizzat dinlemek zorundadır. Eşlerin bizzat dinlenmesinin amacı, hâkimin tarafların serbest iradesi sonucu anlaşmalı boşanma yolunu seçtiklerine kanaat getirebilmesidir.

Anlaşmalı boşanmadaki en önemli şartlardan biri de eşlerin boşanma-nın mali sonuçları ve varsa çocukların velayetine ilişkin anlaşmalarıdır. Bu bağlamda kendine özgü bir aile hukuku sözleşmesi olan boşanma anlaşma-sında nafaka, tazminat, çocuğun velayeti ve çocukla kişisel ilişki kurulma-sına yönelik düzenlemeler zorunlu olarak yer almalıdır. Ayrıca, eşlerin iste-meleri halinde mal rejimi tasfiyesi, kadının soyadı ve aile konutunun akıbeti gibi hususlara da yer vermeleri mümkündür.

Anlaşmalı boşanmada son olarak, anlaşmanın hâkim tarafından onay-lanması gerekmektedir. Hâkim boşanma anlaşmasında istediği değişiklik-leri yapabilecektir. Burada hâkimin takdir yetkisinin sınırlı olduğu kabul edilmelidir. Mali sonuçlara yönelik anlaşmada mümkün olduğunca tarafların iradesine üstünlük tanınmalıdır. Ayrıca, mali sonuçlarda tarafların alacaklılarından mal kaçırmaya yönelik hareket edebileceği de göz ardı edilmemelidir. Mal kaçırmaya önüne geçebilmek için TMK m. 213'te olduğu gibi alacaklıları koruyan kanuni düzenleme yapılması isabetli olur. Hâkim tarafından anlaşmanın değiştirilmesi halinde eşler anlaşmanın değiştirilmiş halini kabul etmez-

lerse hâkim anlaşmalı boşanmaya karar vermeyecek ve davaya çekişmeli boşanma davası olarak devam edilecektir. Hâkim anlaşmayı uygun bulursa, ayrılığa karar veremeyecek olup, yalnızca boşanmaya ilişkin karar verebilecektir. Eşlerin zorunlu unsurlarda anlaşamamaları halinde hâkimin takdir yetkisine bırakma kararı alabilecekleri kabul edilmelidir. Zira ilgili hususlarda anlaşmış olsalar dahi hâkimin onayı gerekeceğinden benzer sonuçlar elde edilecektir.

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Eserin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş. Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, İkinci Cilt. İstanbul: Beta Basım Yayın, 2024.

Aras, Bahattin. “Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması”, Terazi Hukuk Dergisi. 47, (Temmuz, 2010).

Arsebük, Esat. Medeni Hukuk II, Aile Hukuku. Ankara: Recep Uluoğlu Basımevi, 1940.

Atmaca Ülkü, Hande. Anlaşmalı Boşanma Protokolü Nasıl Düzenlenmelidir?. İstanbul: Seçkin Yayınevi, 2021.

Atmaca Ülkü, Hande. “Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Protokolü”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi, 2017.

Basım, Aybüke. “Anlaşmalı Boşanma Bir Çekişmesiz Yargı İşidir?”. Adalet Dergisi. 69 (2022): 513-554.

Burcuoğlu, Haluk. “Ayrılık Kurumunun Uygulanabilirliği Sorunu”, Bülent Davran’ a Armağan. İstanbul: Beta Basım Yayın, 1998.

Ceylan, Ebru. Türk Ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2006.

Çetin, Sena. Aile Mahkemesi Kararları ve Bu Kararlara Karşı Denetim Yolları. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.

Demirbaş, Feride. “Anlaşmalı Boşanma Protokolünün Taşınmazlar Üzerindeki Aynî Haklara İlişkin Hükümleri ile İlgili Bazı Hukuki Sorunlar”. Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi. 0/2(2020): 559-598.

Doğan, İzzet. “Anlaşmalı Boşanma”, İstanbul Barosu Dergisi. 81/5, 2007.

Dural, Mustafa, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş. Türk Özel Hukuku Cilt: 3 - Aile Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019.

Egger, A.. (Ç. Tahir Çağa), Aile Hukuku. Ankara: Ankara Yeni Cezaevi Basımevi, 1943.

Elçin Grassinger, Gülçin. Boşanma Davalarında Eşlerin Boşanmasının Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu İle İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı, İstanbul Hukuk Mecmuası, Prof. Dr. Türkan Rado'ya Armağan. LV/3, 1997.

Erdem, Mehmet ve Aslı Makaracı Başak. Aile Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.

Ergün, Ömer. “TMK'nin 166'ncı Maddesinde Düzenlenen Boşanma Nedenleri”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan. 6, Eylül 2005.

Esener, Turhan. “Boşanmanın Fer'i Neticelerine Dair Mukaveleler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. VIII/3-4, 1951.

Gençcan, Ömer Uğur. Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.

Gürsoy, Kemal Tahir. “Eşlerin Anlaşması Suretiyle Boşanma”, Ankara Hukuk Fakültesi 50.Yıl Armağanı, Boşanma Hukuku Haftası Cilt II. Ankara, 1977.

Hatemi, Hüseyin. Aile Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.

Hatemi Hüseyin ve Rona Serozan, Aile Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993.

Hoşlan, Özkan Cavit. “Anlaşmalı Boşanma Protokollerine İlişkin Kararların Değerlendirilmesi”. İçinde Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Aile Hukuku Cilt II, ed. Baki İlkay Engin, 203-285. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

İpek, Ali İhsan. Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.

Kaplan Güler, Beyhan. Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk, (İstanbul: Sümer Kitabevi, 2014

Keskin, Alper. Boşanma Davaları. Ankara: Seçkin Yayınları, 2017.

Khalael, Ahmed Awzar. “Türk ve Irak Hukukunda Mukayeseli Olarak Anlaşmalı Boşanma”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2019.

Kılıçoğlu, Ahmet M.. Aile Hukuku, Ankara: Turhan Kitabevi, 2024.

Kırbaş, Özlem. “Türk Hukuku’nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma, MK m. 134/III”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1994.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip. “Medeni Kanununun 3444 Sayılı Kanunla Değiştirilmiş 134. Maddesinin 3. Ve 4. Fıkraları Çerçevesinde Açılan Boşanma Davalarında Hakim Ayrılığa Hükmedebilir mi?”, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu’na Armağan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi, 1990.

Aktaş, Nihan Koyuncu. “Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hâkimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi”. İstanbul Hukuk Mecmuası. 79/3 (2021): 761 - 796

Köseoğlu, Bilal ve Köksal Kocaağa. Aile Hukuku ve Uygulaması. (Bursa: Ekin Basım Yayın, 2011)

Öncü, Özge. “Eşlerin Anlaşmalı Boşanma Çerçevesinde Mal Rejiminin Tasfiyesine Yönelik Olarak Yaptıkları Anlaşmalar ve Bu Anlaşmaların Uygulamada Doğurduğu Sorunlar”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Prof. Dr. Şeref Ertas’a Armağan, 19/Özel Sayı, 2017.

Özdemir, Nevzat. Türk İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma. İstanbul: Beta Basım Yayın, 2003.

Tüzüner, Özlem, “Genel Olarak Boşanma ve Boşanma Sebepleri”. İçinde Medeni Hukuk II Aile Hukuku, ed. Metin İkizler ve Özlem Tüzüner, Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.

Öztan, Bilge Aile Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 2015.

Öztan, Bilge. “3444 Sayılı Kanunla Getirilen Değişiklikten Sonra Medeni Kanun’un 134’üncü Maddesi”, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990.

Öztürk, Ali. Aile Hukukunda Ayrılık. İstanbul: Seçkin Yayınevi, 2015.

Öztürk, Özge. “Genel Boşanma Sebepleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010.

Sarı, Suat. Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2007.

Seçer, Öz. Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7/2, 2016.

Seçer, Öz. İsviçre ve Türk Hukuklarında Anlaşmalı Boşanma ve Fiili Ayrılık Sebebiyle Boşanma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi,, 63-64, 2009.

Şanlı Yalın, Şeyda. “Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2017.

Şükran, Şıpka. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12, Yıl 6, Güz, 2007/2.

Şıpka Şükran ve Ayça, Özdoğan, Yargı Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Tekin, Helin Neval. Anlaşmalı Boşanma, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Tekinay, Sulhi Selahattin, Türk Aile Hukuku, İstanbul: Beta Yayınevi, 1990.

Tuncer Kazancı, İdil. “Anlaşmalı Boşanma Kararlarının Medeni Usul Hukuku Bakımından Niteliği”. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 11/145-146 (2016): 755-776.

Tutumlu, Mehmet Akif. Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları. Ankara: Adalet Yayınevi, 2006.

Tutumlu, Mehmet Akif. Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009.

Uluç, Yusuf. Mal Rejimleri ve Tasfiyesi, Ankara: Yetkin Kitabevi, 2014.

Uyumaz Alper, Kemal Erdoğan. "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları". Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 17/1 (2016): 119-169.

Uzun Kazmacı, Özge. "Anlaşmalı Boşanma Kararı ile Tescilsiz Kazanımda Uygulamaya İlişkin Değerlendirmeler". Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 17/206 (2022): 107-126.

Yargıç, Zeynep Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.

Yalçinkaya, Namık ve Şakir Kaleli. Yeni Boşanma Hukuku Cilt I. Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi, 1988.

Yılmaz Bilgin, Esra Pınar. Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma. İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2016.

Yılmaz, Süleyman. Medeni Hukuk Cilt III Aile Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023.

Zevkliler, Aydın, Emre Cumalıoğlu, Mehmet Beşir Acabey. Medeni Hukuk III Aile Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.

İnternet Kaynakları

Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, TÜİK, 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023-53707#:~:text=Evlenen%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,binde%206%2C63%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.&text=Bo%C5%9Fanan%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,y%20C4%B1%20bin%20881%20oldu>

www.kazanci.com.tr

